

KURS I FOLKERETT OG MENNESKERETTIGHETER, 2. AVDELING

NB! Deltakelse på kursene forutsetter forberedelse, både av hensyn til deg selv og for sikre at det blir interessante diskusjoner. Særlig er det viktig at du setter deg inn i dommene som skal diskuteres.

1. dobbeltime: Oppgaver om folkerettslig og menneskerettslig metode

1. Kan du beskrive forholdet mellom art. 38 i Haag-domstolens statutter og art. 31 og 32 i Wien-konvensjonen om traktatretten?

2. Hvilken rolle spiller utsagn i en avtales preambel (fortale) ved tolkningen av bestemmelser i traktaten?

3. Hva særpreger Den europeiske menneskerettsdomstolens metode i forhold til den metode som ellers gjelder for traktattolkning i folkeretten? Hva menes med "dynamisk tolkning" i folkeretten? Hvorfor er dynamisk tolkning et kontroversielt tema i menneskerettighetssammenheng?

Som forberedelse, les EMDs avgjørelse i saken Tyrer mot Storbritannia fra 1978, særlig avsnitt 9-22 (sakens faktum) og avsnitt 28-35 (domstolens vurderinger vedrørende EMK art. 3). Se også på plenumskjennelsene i Høyesterett, Spørsmål om ubegrunnede ankenektelser i lagmannsretten strider mot FN-konvensjon Rt 2008 s. 1764 og Rt 2009 s. 1118 (bare drøftelsene av EMK og SP).

4. Hvilken rolle kan bestemmelser i en menneskerettslig avtale spille ved tolkningen av bestemmelser i WTO-avtalen (Agreement Establishing the World Trade Organization) som særlig omhandler handel med varer og tjenester?

5. Hva betyr det i teori og i praksis at Wien-konvensjonen om traktatretten har klassifisert visse tolkningsargumenter som "supplementary" i art. 32? Hvilke tolkningsargumenter skal anses som supplementære?

6. Hva skal til (både mht. statspraksis og opinio juris) for at en menneskerettighet blir folkerettslig sedvanerett? Hvilke kilder vil du typisk påberope deg hvis du skulle argumentere for at en rettighet har sedvanerettslig status?

2. dobbeltime: Oppgave om forholdet mellom folkerett og nasjonal rett

På mange områder er det ikke tilstrekkelig å vurdere ett enkelt regelverk når vi står overfor et folkerettslig spørsmål. Folkeretten er i seg selv kompleks. Når folkeretten skal anvendes i Norge i en konkret sak, kan problemene bli ytterligere komplisert. Vi tar for oss en konkret (oppkonstruert) sak, som dels vil vise hvor kompleks internasjonal rett kan være i et tilfelle, og som dessuten gir et innblikk i det

internrettslige metodespørsmålet om gjennomslagskraften i norsk rett. I tillegg gir eksemplet en orientering om konvensjoner som er viktige.

Singh, som er sikh, har fått pålegg om at han ikke får lov til å bruke turban på jobb, angivelig fordi det ikke passer seg og at de øvrige ansatte ikke føler seg bekvem med at enkelte gir åpenbart uttrykk for sin religiøse overbevisning på den måten. Noen synes ganske enkelt det er rart. Han arbeider som vaskehjelp i en idrettshall, og det er ingen sikkerhetshensyn eller lignende som tilsier at han må ha annet hodeplagg. Singh mener turbanforbudet innebærer både etnisk og religiøs diskriminering. Du, som Singhs advokat, vurderer mulighetene for å få arbeidsgiveren dømt for urettmessig etnisk og religiøs diskriminering (vi ser foreløpig bort fra internrettslige regler). Du finner at det er flere muligheter:

- FN-pakten av 1945 har generelle likebehandlingskrav og forbud mot bl.a. rasediskriminering, jf. art. 1 nr. 3, art. 13 nr. 1 og art. 55 litra c).
- FN-konvensjonen om avskaffelse av alle former for rasediskriminering art. 1 og 2 er i hvert fall anvendelige når det gjelder rasediskriminering.
- ILO-konvensjon nr. 111 om sysselsetting og yrke (1958) omfatter både religions- og rasediskriminering.
- Flere FN-konvensjoner har bestemmelser om rase- og religionsdiskriminering. Av disse er FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter viktigst. Særlig viktige er art. 2 og (især) art. 26.
- EMK art. 14 har i dag den viktigste bestemmelsen som administreres av menneskerettighetsdomstolen.
- EMKs protokoll 12 rekker videre, men er pr. i dag kun signert og ikke ratifisert av Norge.
- EU har en egen "diskrimineringspakke", som går langt i forhold til andre internasjonale regelverk. Særlig sentralt står rådsdirektiv 2000/43/EC om likebehandling av alle uavhengig av rase eller etnisk opprinnelse. Legg til grunn at dette utgjør en del av EØS-avtalen.

1. Hvordan ville du ha resonnert dersom du skulle legge fram saken for en norsk domstol mht. hvilke regler som burde fremheves? Trekk inn de prinsipper og regler du kjenner til om bruk av folkeretten i norsk rett.

2. Konvensjonene har ulike tilsynsordninger og -organer. Finn fram til hvilke ordninger og organer som kontrollerer statenes etterlevelse av konvensjonene. Har dine «funn» noe å si for ditt saksopplegg?

3. Særlig om diskrimineringsforbudet i EMK.

Forberedelser: Les EMDs avgjørelse i saken Thlimmenos mot Hellas fra 2000, særlig avsnitt 7-13 (sakens faktum) og avsnitt 33-49 (partenes anførsler og domstolens vurderinger vedrørende EMK art. 14).

Hvordan går domstolen frem for å avgjøre om forskjellsbehandling er i strid med konvensjonen? Og hvordan går den frem for å avgjøre om likebehandling er konvensjonsstridig?

3. a) dobbelttime: Oppgaver om maktbruk

1. Hva skal til for at det skulle vært lovlig for NATO å sende væpnede styrker inn i Somalia for å støtte den internasjonalt anerkjente regjeringen?
2. Du er rådgiver for Utenriksdepartementet i Iran. Sikkerhetsrådet har fattet vedtak som noen påstår gir grunnlag for maktbruk overfor landet ditt. Grunnlaget for vedtaket er at det påstås at landet har masseødeleggelsesvåpen eller et program for å utvikle slike. Du får i oppdrag å utrede hvilke muligheter det er for:
  - a) å få kjent vedtaket ugyldig, eller
  - b) å få fastslått at vedtaket ikke gir hjemmel for maktbruk.

3 b) dobbelttime: Oppgaver om havrett og jurisdiksjon

1. Har kyststaten lovgivnings- og tvangsjurisdiksjon over utenlandske skip i territorialfarvannet? Kan Norge regulere trafikk med dårlig utstyrte skip i norsk territorialfarvann? Kan Norge forby utenlandske militærøvelser i territorialfarvannet?
2. Hvilke plikter har kyststaten til å bevare fiskeressursene og å tildele fiskekvoter til andre stater i den 200 miles økonomiske sonen? I hvilken grad omfatter kyststatens jurisdiksjon skipsfarten i den økonomiske sonen? Kan Norge forby militærøvelser i den økonomiske sonen?
3. Kan kyststatene forby eller regulere andre staters fiske på det åpne hav for å beskytte bestander som vandrer mellom åpent hav og den økonomiske sonen? Kan Norge forby havneanløp for utenlandske fartøyer som driver slikt fiske i strid med norsk regelverk?

4. dobbelttime: Spørsmål til ICJs sak 9. juli 2004 (Saken om den israelske mur)

Dommen finnes på <http://www.icj-cij.org/icjwww/idecisions.htm> under "advisory opinions" fra 2003. Det anbefales at man også kikker på "separate opinion" som finnes på samme nettside.

1. Hva er vilkårene som må oppfylles for at domstolen skal kunne avgi en rådgivende uttalelse?
2. Mange land, inklusive Norge, argumenterte med at selv om domstolen hadde mulighet til å ta saken til behandling, burde domstolen avstå fra å avgi en rådgivende uttalelse. Hvilket rettsgrunnlag hadde domstolen for å avstå fra å

behandle saken? Hva er de viktigste argumentene i favør av og imot at domstolen skulle ta saken til behandling?

3. Israel bestred at internasjonale menneskerettighetsforpliktelser kom til anvendelse på de okkuperte områdene. Hvilke argumenter kan anføres i favør av og imot et slikt standpunkt? Hva kom domstolen til?

4. Domstolen behandlet spesielt spørsmålet om folkenes rett til selvbestemmelse. Hvilke rettsgrunnlag for retten til selvbestemmelse vil kunne være relevante for palestinerne?

5. Et hovedspørsmål i saken var hvilke tiltak Israel kan iverksette som følge av behovet for å beskytte befolkningen mot terrorhandlinger. Hvilke rettsgrunnlag kan Israel anføre som støtte for sin rett til å iverksette tiltak som ellers vil krenke folkerettslige forpliktelser? Finnes det noen absolutte grenser for tiltak som Israel kan iverksette? Vil slike absolutte grenser være aktuelle i saken om den israelske mur?

6. Hva mente de dissenterende dommere om Israels rett til å beskytte seg mot terrorhandlinger i denne saken?

7. Hva er rettsvirkningene av den rådgivende uttalelsen for:

- Israel?
- Palestinerne?
- Andre land, som for eksempel Norge?
- FNs organer?

5. dobbeltime: Oppgaver om privates stilling i folkeretten

1. I hvilken utstrekning har private parter rettigheter og plikter i folkeretten?

2. Menneskerettigheter: Inngrepshjemler og positive forpliktelser.

Forberedelser: Les EMDs avgjørelse i saken Leyla Şahin mot Tyrkia fra 2005, særlig avsnitt 14-28 (sakens faktum) og avsnitt 70-123 (partenes anførsler og EMDs vurderinger av EMK artikkel 9). Les også EMDs avgjørelse i saken Appleby med flere mot Storbritannia fra 2003, særlig avsnitt 10-21 (sakens faktum) og avsnitt 39-50 (EMDs vurderinger av EMK artikkel 10).

Hvordan går domstolen frem for å avgjøre om myndighetsinngrep i en persons religionsfrihet innebærer en krenkelse av konvensjonen? Hvordan går domstolen frem når den skal avgjøre rekkevidden av myndighetenes handlingsrom hvis spørsmålet den tar stilling til er omfanget av handlingsplikter (positive plikter) og ikke negative plikter? Merk at EMD ikke alltid skiller mellom negative og positive forpliktelser, se Dickson v. UK (4. Des 2007, Storkammer), særlig avsnitt 69-71.

3. Mange ikke-statlige organisasjoner (NGOer) arbeider aktivt opp mot mellomstatlige organisasjoner slik som FN (IGOer). Hvilken rolle kan NGOer spille i internasjonale organisasjoner? Kan du finne eksempler?

6. dobbeltime: "Rettsak", faktum deles ut i timen